

П. Костенко.

СУЧАСНЕ СТАНОВИЩЕ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА НА УКРАЇНІ І ЗАХОДИ ДО ЙОГО РОЗВИТКУ.

(Розміщено спеціально для "Українських Робітничих Вістей")

(Продовжене.)

Що до організації гуртової праці в сільськогосподарських підприємствах, то різні гуртові господарства вирішують це питання по-різному. Комуна, що існують в будинках економістів, мають спільні помешкання для худоби, інвентару і зерна і все це своє добро використовують для спільного господарства, мов у великій селянській родині. Інакше ведеться справа в артілях. Члени артілі, крім роботи на гуртовій артілі, мають ще своє окреме надвірне господарство і городи, шматки землі і т. д. В такому випадку члени артілі по постанові артіліної управи (чи Ради) виконують наряди на обробку гуртового поля, садка, городу і т. д.

Селяни цілком вільно вибирають собі ту чи іншу форму гуртового господарства, чи залишаються при індивідуальному веденні господарства.

В 1921 році було на Україні всього 1.697 гуртових, колективних сільських господарств, з площею землі в 134.887 десятин. Число душ в об'єднаних коло цих господарств родинних виносило 91.518; з них працюючих 48.258 душ. Як бачимо, хоч число гуртових господарств і переважає число радянських господарств, але площа землі під ними в два рази менша, ніж під радянськими.

По окремих губерніях гуртові господарства поділяються як такі:

- 1) На Миколаївщині гуртових господарств нараховується більше 600. По чотирьох повітах є 237 добре організованих колективних господарств, що об'єднують 49.034 іноків, 26.958 десятин землі, мають 15.307 коней, 8.216 коров, 2.175 пугів, 1.475 борів і т. д.
- 2) Донецьчина має 229 гуртових господарств, що об'єднують 21.894 десятин землі, 13.972 іноків, мають 13.993 коней, 2.107 коров, 129 пугів, 357 зелізнях борів, 42 молотівки, 187 вилків.
- 3) Одещина має 460 колективних господарств, Чернігівщина — 151.
- 4) Харківщина — 231, Запорожжя має більше 26 колективних господарств.
- 5) Катеринославщина — 73.
- 6) Полтавщина — 57.
- 7) Катеринославщина — 6.

З інших губерній докладних відомостей немає.

Гуртові господарства ведуть переважно по-домашньому господарству. Подекуди, як от приміром в Мелітопольському повіті, гуртові господарства об'єднують ся в ширші союзи.

Від державних земельних органів дається гуртовим господарствам всебічна організаційна й інша допомога. Місцеві земельні органи допомагають їм агрономічними порадами; для озимого посіву в 1921 році гуртові господарства невражаних губерній були забезпечені зерном; місцеві земельні органи допомагають гуртовим господарствам вдержати на договірних умовах машини, круподерки, сушальні, кулі, сегольні і т. д.

Для організації збуту і взагалі для оживлення торговельного обороту гуртових господарств, вони зв'язують ся з кооперативними спілками, особливо сільсько-господарськими.

Перейдемо тепер до сільських господарств, тобто до кооперативних сільських господарств. Кооперовані господарства зв'язують ся проміжною, мішаною формою сільсько-господарської продукції — вони стоять посередині між гуртовим,

колективним господарством і індивідуальним, відокремленим. Очевидно, що в процесі відродження сільського господарства на Україні не можуть нині відіграти рішучої ролі ані радянські господарства, ані гуртові, бо їх загальна продукція становить каплю в морі приватно-індивідуальної дрібної сільсько-господарчої продукції. Ся остання була і тепер, коли великі поміщицькі маєтки знищено, являється ся ще в більшій мірі основною формою різниці продукції на Україні.

А через те, що ся форма, особливо що торкається дрібніших і бідних інвентарем господарств, сама по собі має дуже мало можливостей до піднесення продуктивності сільського господарства з одного боку, а з другого боку не надає ся до повної колективізації її, постає питання про те, як зробити ся форму найбільш придатною для піднесення продуктивності сільського господарства, не знижуючи її приватно-індивідуального характеру?

Суспільно-економічна думка на Україні (так громадських, як урядових кола) прийшла до висновку, що "одною з основ правильного використання всіх існуючих нині господарчих форм і зокрема селянського господарства являється ся розвиток його самодіяльності і поширення стремління до об'єднання дрібних господарств поміж собою в тих чи інших формах, які полегшували би сим господарствам працю по піднесенню продуктивності сільського господарства", — тобто кооперація взагалі і зокрема сільсько-господарча.

Признається ся, що сільсько-господарська кооперативна повинна явитись одним із способів об'єднання дрібного, розпорошеного, індивідуального селянського господарства для піднесення його продуктивності сил. В зв'язку з сим дається ся селянським господарствам повна можливість об'єднатись на основі розвитку тих чи інших галузей господарства, на основі взаємного кредитування тих господарств, на основі спільних інтересів при заготовленні і продажі сільсько-господарчих продуктів і засобів сільсько-господарчої продукції.

Само собою розуміється, що найостріше відчувають потребу в кооперованню бідніші сільські господарства, яких тепер на Україні більшість. Вони лише шляхом кооперації зможуть підняти свою продуктивність і витримати конкуренцію з багатшими сільськими господарствами. Меліоративні товариства, молочно-чарські, цільнічні, товариства по переробці продуктів сільського господарства, машинові товариства, кредитові товариства — все се різні форми кооперативів, які мають нині повну можливість для розвитку. Щоб дати можливість всім формам кооперації стати на цілком твердий економічний ґрунт надається ся права не тільки кредитним товариствам, але і іншим товариствам вести, поруч з їх основними задачами і сільсько-господарчі кредитові операції. При чому основним завданням сільсько-господарської кооперації являється ся піднесення розвитку сільського господарства, основними функціями — продукційні функції — ведення кредитових операцій і право операцій по заготовленню і збуту потрібних для сільського господарства продуктів і товарів мають бути додатковими функціями, засобом до здійснення поставлених основних цілей.

(Кінець буде.)

РЕЗОЛЮЦІЯ ПРО ВІДНОШЕННЯ РОБІТНИЧОЇ ПАРТІЇ КАНАДИ ДО ФАРМЕРІВ.

Робітничу Партію Канади визнає в нинішній політичній розвинути фармерського руху, якого висловом являється ся організація Злучених Фармерів (United Farmers) в цій країні, виразне змагання поборювати політику і методи капіталістичних інтересів, де ті інтереси заступають ся з інтересами загальної середньої класи фармерів, котрі тільки що починають розуміти, що капіталістична класа навує над економічним і політичним життям.

На жаль фармері все ще хоронять на "демократичні ілюзії"; они не можуть зрозуміти цього, що лише сама парламентарна адміністрація є недостатньою на те, щоб при її допомозі вони могли поборювати великі інтереси, які є економічно укріплені. На жаль такий досвід виказав, що при з'ударі інтересів капіталу і праці, фармері схилоються на сторону капіталу.

Тому, що Робітничу Партію розуміє, що спільним ворогом обох — фармерів і промислових робітників — є капіталізм, она буде старатися підтримувати і співдіяти з всіма тенденціями в фармерському русі до ясного і виразного визнання, що промислові робітники і фармері мають спільні інтереси супроти капіталізму.

Однак ми, вивідом того, що наші інтереси, як робітників, сходяться ся спільно головню з інтересами низшої середньої класи фармера, убогого фармера і агрикультурного робітника, та що класа багатих фармерів посідає капіталістичні ідеї та амбіції і через те є она нашим ворогом.

Тому, що економічна позиція багатшої класи фармерів піднялась і розширилась, реформи проповідувані політичними організаціями фармерів загальною стали менше драстичними. Патрони Індустрії, 1890, і Не-Партизанська Ліга, 1915, хотіли анесення канадійського сенату, а вже нова національна політика, яка одобриває з'організовані фармері Канади в фармерській плат-

формі, виробленій і виданій Канадійською Агрікультурною Радою в 1918 р. рекомендує лише реформу федерального сенату. Зріст економічних інтересів багатшої фармерської класи змушує її політичні інституції капіталізму. Із за приміром старших капіталістичних політичних партій, фармерська партія неодноразово відказувалась від бажання і тенденції зі своєї сторони перевести закони лише на свою користь. Они також послугують ся "фікцією національної репрезентації" і фармерська платформа стає "новим національним політичним прогресивної партії", 1921.

Помимо скорого зросту фармерських торговельних компаній, так в східній, як і західній Канаді, протягом останнього десятиліття — помімо всіх змагань звернених в сторону кооперативного купування і продажі фармерських продуктів — фінансове положення дрібного фармера зовсім не поліпшилось. Він терпить на рівні з індустріальними робітниками в часі періодів піддування торгівлі. В його з'організованих змаганнях до поліпшення свого положення, його політичні лідери обманюють і заводять в темну вулицю парламентаризму.

Наша партія буде вести пропаганду і на агрикультурному полі, щоб познакомити фармерів з революційними поглядами робітників і витворення порозуміння та симпатії до робітничої боротьби проти капіталізму.

До маси дрібних фармерів, над якими домінують і яких визискують великі капіталістичні інтереси, так агрикультурні як і промислові (т. е. банки, позичкові компанії, компанії, які мають в своїх руках фармерські знаряддя і машинерію, залізничні і електричні компанії, і т. д.) ми кажемо, що они можуть освободити себе від своєї теперішньої неволі лише поваленням капіталістичної системи і встановленням робітничої республіки.

ДОКЛАД ПРО ЕЛЕКТРОФІКАЦІЮ КИЇВСЬКОГО РАЙОНУ.

В київських "Вістях" з 26-го марта с. р. читаємо під повисшим наголовком наступнє:

На засіданні Губекономради 20. марта було вислухано серед інших справ доклад про електрофікацію Київського району.

Докладчик інженер Круковский характеризував діяльність комісії, починаючи від її заснування, себто від цвітіння минулого року.

Скільки потрібно електричної енергії.

Виявилось, що для всіх галузей промисловості потрібна така електрична енергія: для всіх підприємств Київського району — 285.000 київських сил, з цієї кількості на цукрову промисловість — 100.000 київських сил, на млини 47.000 і на заводи для обробки дерева, металю, мінералів, то-що — 35.000 київських сил.

Далі проф. Круковский зупинив ся на значній електрофікації для сільського господарства і зазначив, що на думку комісії розвиток цукрової промисловості залежить головним чином від того, коли ми перейдемо до механізації і електрофікації обробки ґрунту і живитимем електрондугів, значно краще за трактори і парові пуги.

Після розвитку буракової культури мусять розвинути ся цукроварні. Для них так само є дуже потрібна електрична енергія.

Електрофікація сіл.

Що до електрофікації сіл інж. Круковский зазначив, що на думку комісії тут найнегайнішим завданням є будованя на селі дрібних електричних стацій. Для цього треба використати кооперативні об'єднання, с. г. товариства, а в деяких випадках і приватну ініціативу на концесійних підвалинах.

Характеризуючи значення електрофікації для сільського господарства, інж. Круковский зазначив, що електромотор зменшує роботу селянина в 20 разів. Таким чином коли на Київщині буде використано електромотори, виділіть ся 2.500.000 робочих рук. Так само се мусить значно вплинути на збільшеня результатів праці. Загалом цінність праці для самої Київщини збільшиться ся приблизно на суму 75 мільйонів хлібних карбованців на рік. Дати електрику одній хаті коштує 5—10 хлібних карбованців, а електрика для всіх сіл Київщини коштуватиме по 6 мільйонів хлібних карбованців. Проте всі витрати на електрофікацію окуплять ся в 7,5 разів за 1 рік.

Жерела електричної енергії.

Вказуючи на жерела електричної енергії, інж. Круковский зазначив, що серед водних жерел заслуговують особливої уваги в Київському районі Дніпро і Рось. Крім водних жерел, велике значення мають поклади бурого вугля в Київському районі і в Звенигородських рудниках. Далі докладчик вказав на негайну потребу організувати по повітах зразкові електростації.

Постанови про електрофікацію.

По докладі пр. Круковский, Губекономрада ухвалила: залишити Комісію по електрофікації при КГРПГ і утримувати її по кошторису КРПГ. Для контролю над електрич-

ними установами і для погодження цієї справи з загальним планом електрофікації ухвалено, щоб в кождім випадку влаштованя нової, або капітально-перевбудованя старої електричної установи, подавав ся проект на затвердження комісії для електрофікації. Коли сей проект не потребує особливого обслідування, він затверджується в трохденний термін. Коли він потребує спеціального обслідування, він затверджується через більший термін. За обслідуванням-заінтересовані інституції чи особи платять 5 карбованців від кіловата за установки до 100 кіловатів і 2,5 карб. за установки понад 100 кіловатів, а так само всі видатки на обслідування. За ухвалення від комісії, винні платять кару в 10 карб. золотом від кіловата і 5 карб. в установках понад 100 кіловатів.

ВЕЧІР ПАМ'ЯТІ Т. ШЕВЧЕНКА В КИЇВІ.

У Високому Інституті Народної Освіти ім. М. П. Драгоманова вечером 11. марта відбулось ся урочисте святковане пам'яті Шевченка.

Після відкриття засідання пам'яті Шевченка вступив промово вилголюсь ректор М. І. Лобода.

Далі професори Інституту зробили такі доклади: "Шевченко, як поет" — пр. А. М. Лобода, "Шевченко, як художник" — професор Г. Г. Павлуцький, "Політичні погляди Шевченка" — Б. Б. Якубовський. Студентами було прочитано такі доклади: "Шевченко і відродженя української громадської думки 30-х і 40-х років" — Віанський і "Шевченко — поет соціальної революції" — Ф. Якубовський.

Велике враженя на присутніх зробила декламація артиста Мариненка, який прочитав вірш Шевченка "Погниєш, згинеш, Україно!". Крім того читали вірші Шевченка представники студентської і виступив концерт студентського хору.

У концерті було виконано такі пісні: "Зійшов місяць", "Жалібний марш", "Шалійте, шалійте", "Заповіт" і інші.

Концерт "Думки". Чи не найкращим вишанованям пам'яті Шевченка був концерт капелі "Думки" з його творів і народної пісні.

Могутні звуки Шевченківської кобзи брели в піснях, розкладених Лисенком "Нема ні вітру ні хвилі", "У Туркні, на тім боці", "Іван Гус" і інші. Сила і художнє виконане капелі цілком відповідали художній ваді Тараса Шевченка і навіть більш холодна, більш академічна, ніж пісні Тараса Шевченка музика М. Лисенка у виконанні "Думки" набула тих яскравих барв, які зробили весь концерт справжнім святом великого кобзаря.

Закінчив ся цикл пісень Лисенка на слова Шевченка і в салі задувала народна пісня, задунали сумні, потужні звуки пісень Леонтовича.

Радість і сум народної пісні брели в "Дударіку", в "Горі тій чайній — небозі", в "Не дивуйте ся дітвара".

І хто скаже, де той кінчається вишановане пам'яті Шевченка, де починається вже чисто народна пісня?

Шевченко і народна пісня — нероздільні.

І концерт "Думки" був найкращим, найбільш художнім доказом сього та в обох своїх відділах був гідним вишанованям пам'яті Шевченка.

В П. українській трудовій школі.

Дуже урочисто святкувала пам'яті поета дитяча українська трудова школа.

Невеличка, тісна зала, вбранна на орнаментальні роботи учнів лави вміщала всіх присутніх, що прийшли подивити ся, як їхні діти свиткуватимуть Тарасів дід.

Два реферати учнів 7 групи, дві дитячі вистави, дитячий хор, декламація — все було миле і гарне — бо то-ж творчість молодих і то навіть маленьких артистів, малярів та співаків. (Київські "Вісті").

МІСЯЦЬ МАЙ Є ЧЕРВОНИМ МІСЯЦЕМ "УКР. РОБІТНИЧИХ ВІСТЕЙ".

Евген Вагра.

ЕКОНОМІЧНО-ПОЛІТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ПРОЛЕТАРСЬКОЇ ДИКТАТУРИ.

Переклад П. Христюка.

(Продовжене.)

Отже, для індустріального пролетаріату, котрий викликав до життя диктатуру — що найменше для пролетаріату східно-європейських держав, де істнувала і буде істнувати винятна платні сільсько-господарчим робітникам натурою — являється ся неможливим, в перші роки диктатури, поліпшене його харчованя, навіть більше — являється ся неминучим погіршене харчованя, бо реальне підвищене життєвого добробуту сільсько-господарчого пролетаріату (і сільського населення взагалі) тягнє за собою споживане ним самим значної частини тих життєвих засобів, які раніш попадали в міста. Навіть в таких країнах, як Англія, де в сільському господарстві заробітна платня виплачується ся лише в грошах, є правдоподібно, що сільсько-господарчий пролетаріат одержить в зв'язку з підвищенням свого доходу, відповідну надвишку в харчах, так що для міського індустріального пролетаріату залишається ся мало. Для тих країн, котрі примушені постійно ввозити велику кількість засобів поживи, справа є ще більш важливою до розв'язання. Ми обговоримо її в розділі про інтернаціональний обмін товарами.

Та поруч з продовольчою скрутою відчуватиметь ся недостача і в інших предметах, бо без радикальної перебудови продукційного апарату, не зможуть бути вироблені й інші потрібні для пролетаріату річі. Нудна в помешканнях може бути задоволена лише дуже в ма-

лій степені через реквізицію буржуазних помешкань та пристосоване до життя бундівських (ставших зайвими) склепів та крамниць, як се показала діяльність помешкань урядів у Бундешті та в провінціональних містах. Такий самий досвід маємо ми з меблями. З підвищенням доходу індустріального пролетаріату повстав величезний попит на звичайну, масового вжитку мебелі. Однак продукція меблів, припасована до істнувавшего раніш розподілу доходу, не могла задовольнити сього нового, незвичайного для неї попиту.

Так ми приходимо до висновку, що диктатура пролетаріату може на своїм початку дати передовим борцям нового суспільного устрою — індустріальному пролетаріату — поліпшене лише морального та культурного характеру (театр, музика, бібліотеки, купальні і т. д.). Шож торкається ся матеріальних дібр, то неминучим являється ся ще більший підпад життєвого рівня: Се мусить бути сказано лінійній частині індустріального пролетаріату ширі і отверто. Шо се не мусить з концесією тягати за собою перешкод для змінення пролетарської диктатури, доводить приклад Росії та України, де класово свідомий пролетаріат в самих тяжких матеріальних умовах твердо боронить диктатуру. З другого боку, треба підкреслити, що, наприклад, угорський пролетаріат був забезпечений всім необхідним — абсолютно і відносно — підчас диктатури пролетаріату далеко краще, ніж нині, після повалення Радянської Угорщини, під буржуазною диктатурою. Відносно через те, що в нинішній Угорщині голодує лише один пролетаріат, тоді як буржуазія бенкетує та п'є. Підчас диктатури було інакше: держава дбала в першу чергу про добробут пролетаріату, задержуючись при розподіленні засобів поживи, пріци-

пу "класового пайка", чим забезпечувались матеріальні інтереси пролетаріату.

Розв'язане супереччості поміж подітчим і панованем пролетаріату і неминучим підпадом його життєвого добробуту не може бути іншим, як лише припасованем продукції до нового розподілу доходу: знищене локусової продукції і поширеня продукції предметів загального масового вжитку, головним же чином збільшене сільсько-господарської продукції. Виласнене средств продукції, усунене прибутку як єдиного керівника продукції, дають для сього теоретичні можливості.

"Робітниками", що працюють взагалі в тій галузі продукції, де виробляють ся консумні предмети, на які (предмети) витрачається ся дохід, виробляється (з розвитком капіталістичної продукції) більша частина таких консумних річей, котрі служать для споживання чий вжитку капіталістів, землевласників-поміщиків та їхніх прислужників (державних урядників, духовних осіб і т. д.), для витраченя їх доходу; і в той же час виробляється ся тільки невелика частина таких річей, котрі служать для витрачєння доходу робітництва. Але се знову є не наслідок, а основна причина. Зі зміною соціальних відносин між робітниками і капіталістами, з революційною перебудовою капіталістичних продукційних відносин, все се зараз же зміниться ся. Для сього (тобто для встановлення згаданої вище пропорції між предметами, котрі служать задоволенню потреб капіталістів і тими, які служать задоволенню потреб робітників) не повстає жадної потреби вживати примусові заходи в області, так би сказали, фізичних відносин продукції. Коли робітництво стане біля керми, коли воно матиме силу роки і змогу продукувати для себе, то воно дуже швидко і без великого клопоту пристосує капітал (кажучи словами малокультурних економі-

стів) до власних потреб. Велика різниця полягає в тім, чи засоби продукції, які мають ся в формі капіталу в капіталістичних суспільствах, можуть бути вжиті тільки в тій мірі як се є потрібним для того, щоб підвишити надвартість чи додатковий продукт для експлуататорів; — чи сі средства (засоби) продукції служать для прикладення праці робітництва, або інакше — чи воно як суб'єкт, використовує продукційні засоби як об'єкт для-свого власного збагачення?*)

Маркс остро протиставить тут економічну політику капіталу економічній політиці пролетарської диктатури. І дійсно, через експропріацію засобів продукції політичне пановане пролетаріату досягає певного підвищення життєвого рівня працюючих мас. Але ся зміна не може статись "відразу". Не може навіть в тім випадку, коли-б — що ледви чи можна допустити з політичного боку — пролетаріат, при захопленню політичної влади, міг би перебрати від буржуазії в повний порядок та справності організації продукції, вкупі зі звичайними запасами. Основною умовою піднесення життєвого рівня працюючих мас є поширеня (піднесення) сільсько-господарської продукції; але се зв'язано з різними, а в деяких галузях навіть з багаточисленними продукційним періодом. З другого боку, для вироблення потрібних пролетаріату в великій кількості предметів загального вжитку, мусять бути організовані нові великі підприємства та уладженя, для чого потрібні цілі роки. Отже перебудова може розпочати ся "відразу", але успіхи її дадуть себе відчувати в більшості випадків лише після цілих років.

(Далше буде.)

*) К. Маркс: "Теорія надвартости", II, 2.